

KAREL ČAPEK - MATKA

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

protiválečné drama (divadelní hra)

Literární směr:

vydáno r. 1938 – závěr autorovy tvorby; období českého meziválečného dramatu

Slovní zásoba:

spisovná čeština; bohatá slovní zásoba (typický Čapkův jazyk)

Stylistická charakteristika textu:

velice časté jsou dialogy

Text:

cizojazyčné prvky (z německého jazyka)

Postavy:

MATKA: nešťastná matka 5 dětí; OTEC: otec 5 dětí; zemřel před 17 lety ve válce; ONDŘEJ: nejstarší syn; doktor; již zemřel; JIŘÍ: druhý nejstarší syn; pilot; KORNEL a PETR: dvojčata; každý je na jiné straně španělské občanské války; TONI: nejmladší syn; jemný a citlivý; STARÝ PÁN: otec matky

Děj:

matka ztrácí ve válce manžela, později i čtyři z pěti synů (všichni se jí navíc posmrtně zjevují); zůstává jen nejmladší Toni → matka mu chce překazit účast ve válce (je jediným, koho ještě má) → zjevující se synové a manžel ji přemlouvají, aby Toniho pustila → obrat přichází ve chvíli, kdy slyší hlasy z ampliónu → byla prý potopena civilní loď, na které zemřelo i mnoho dětí → matka sama dá mladému Tonimu pušku s tím, ať jde bránit svou vlast; SYMBOLIKA: střet mužského a ženského pohledu na věc – muži mají touhu něčeho dosáhnout a neváhají pro to i položit život; ženy se naopak přiklání spíše k ochraně rodiny a jejího života

Kompozice:

jedná se o hru o 3 dějstvích

Prostor:

děj se odehrává ve Španělsku

Čas:

během španělské občanské války (1936-1939) – autorova současnost

Inscenace:

hra byla mimo jiné opakovaně uvedena v Národním divadle v Praze

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

upozornění před fašismem i před ozbrojeným konfliktem; obraz tragičnosti války

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

vznik Společnosti národů (1920); Adolf Hitler se stává předsedou NSDAP (1921); krach na newyorské burze (1929); Adolf Hitler jmenován německým kancléřem (1933); Edvard Beneš se stal 2. československým prezidentem (1935); Německo obsadilo demilitarizované Porýní (1936)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

po r. 1918 rozvoj velkých podniků, bank i menších živnostníků; ve 30. letech strach společnosti z potenciálního konfliktu

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); Josef Čapek (1887-1945); Emil Filla (1882-1953); František Kupka (1871-1957); Josef Lada (1887-1957); Max Švabinský (1873-1962); FILM: Hugo Haas (1901-1968); Vlasta Burian (1891-1962); Raoul Schránil (1910-1998)

Kontext literárního vývoje:

české meziválečné drama

AUTOR

Život autora:

Karel Čapek (1890-1938) – byl jeden z nejslavnějších českých spisovatelů, světoznámý dramatik, prozaik, novinář, překladatel, cestovatel, gurmán, fotograf, intelektuál, demokrat, filozof a předchůdce moderního žánru sci-fi; nar. v Malých Svatoňovicích (otec lékař) – gymnázium v Hr. Králové (protirakouský spolek) – poté Brno a Praha; r. 1915 ukončil studium na FF UK – další studia v Berlíně a Paříži – nemoc – zahajuje lit. tvorbu – nenarukoval do 1. svět. války (ale přesto ho silně ovlivnila) – od r. 1917 vychovatelem ve šlechtické rodině – novinářem v Národních listech – od r. 1921 v Lidových novinách – poté dramaturgem ve Vinohradském divadle a předsedou PEN klubu – svatba s Olgou Schienflugovou (r. 1935) – r. 1938 pocítil velké rozhořčení nad Mnichovskou dohodou a varuje před válkou vedenou nacisty – odchází krátce do ústraní (Stará Huť u Dobříše) – odmítá emigraci – umírá na zápal plic (chvíli před zatčením gestapem zejména za protiválečná díla); ZAJÍMAVOSTI: byl zakladatelem tzv. pátečníků (TGM, Jan Masaryk, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka, Eduard Bass, Karel Poláček, Edvard Beneš, Vl. Vančura, aj. - skupina tehdejších osobností, kteří se každý pátek scházeli v Čapkově vile na Vinohradech); jako první na světě v díle R. U. R. použil slovo robot, které ve skutečnosti vymyslel jeho bratr Josef; jako přesvědčený demokrat odmítal násilí a podporoval Hrad (TGM); byl sedmkrát za sebou nominován na Nobelovu cenu za lit.

Vlivy na dané dílo:

odpor k fašismu a k válce; 1. svět. válka; pacifismus; podpora demokracie; vzestup německých nacistů; obava z dalšího ozbrojeného konfliktu

Vlivy na jeho tvorbu:

demokratické smýšlení (podpora Hradu); odpor k násilí (od 1. svět. války); nesouhlas s Mnichovskou dohodou; kritika nacismu; záliby ve futurologických a katastrofických tématech; obliba cestování a přírody

Další autorova tvorba:

tvořil zejména prózu, divadelní hry (dramata), cestopisy, knížky pro děti, knihy se zahradnickou tematikou, ale i politická díla; PRÓZA: Továrna na absolutno (1922); Krakatit (1924); Povídky z jedné a druhé kapsy (1929); Válka s mloky (1936); DRAMA: Loupežník (1920); R. U. R. (1920); Ze života hmyzu (1921; spolu s bratrem Josefem); Věc Makropulos (1922); Bílá nemoc (1937); PRO DĚTI: Dášenska (1938; spolu s bratrem Josefem); ZAHRADA: Zahradníkův rok (1929); CESTOPISY: Italské listy; Anglické listy; Výlet do Španěl; Obrázky z Holandska; Cesta na sever

Inspirace daným literárním dílem (Film, dramatizace, aj.):

DIVADLO: bylo uvedeno několik významných inscenací této hry, zejména v Národním divadle v Praze

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobová kritika díla a její proměny:

dílo bylo jedním z těch, kvůli kterým měl být Čapek zatčen gestapem

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

Karel Čapek – Bílá nemoc (podobný protifašistický sklon díla)